

הכנסת העשרים וחמש

יוזם : חבר הכנסת ניסים ואטורי

פ/25/3469

הצעת חוק בתי המשפט (תיקון – שקיפות בהליכי מינוי שופטים לבית המשפט העליון ובמינוי הנשיא והמשנה לנשיא בית המשפט העליון), התשפ"ג–2023

הוספת סעיפים 7ב ו-7ג. 1. בחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד–1984¹, אחרי סעיף 7א יבוא :

7ב. (א) הוועדה לא תציע מינוי של שופט לבית המשפט העליון, אלא לאחר שפנתה בכתב אל יושב ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת (בסעיף זה – ועדת החוקה) וביקשה לקבל את אישור ועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת למינוי.

(ב) ועדת החוקה תחליט אם לאשר את מועמדותו של מועמד למינוי של שופט בבית המשפט העליון לאחר שקיימה הליך של שימוע פומבי למועמד בפני חברי הוועדה; החלטת ועדת החוקה תימסר לוועדה בתוך 21 ימים מהמועד בו נמסרה ליושב ראש ועדת החוקה הבקשה למתן האישור למועמד.

¹ ס"ח התשמ"ד, עמ' 198.

(ג) השימוע בוועדת החוקה ייערך בישיבה או בישיבות שייוחדו לצורך זה בלבד; המועמד יישאל בכל הנוגע לעמדותיו המשפטיות והחוקתיות, לתרומתו לחשיבה המשפטית, לתפיסת עולמו הנוגעת לשאלות צדק ומשפט, לעניין האיזון הראוי לדעתו בין ערכים שונים ולעניין תפיסתו את עקרון הפרדת הרשויות.

(ד) ישיבות ועדת החוקה יהיו פומביות וישודרו לציבור, אולם רשאים להציג שאלות למועמד ולהשתתף בהצבעה רק החברים הקבועים בוועדת החוקה וממלאי מקומם הקבועים.

בחירת נשיא ומשנה 7.ג. הוראות סעיף 7ב יחולו בשינויים המחויבים גם לנשיא בית המשפט לעניין בחירת נשיא בית המשפט העליון והמשנה העליון לנשיא בית המשפט העליון.

דברי הסבר

מטרת הצעת חוק זו לקבוע הליך של שימוע פומבי למועמדים לבית המשפט העליון וכן לכהונה כנשיא או כמשנה לנשיא בית המשפט העליון, באופן שיבטיח כי מלוא השקפת העולם וקורות החיים של מועמדים העשויים לכהן בערכאה השיפוטית הגבוהה ביותר, יהיו חשופים בפני הציבור. בכך ייושם הלכה למעשה עקרון השקיפות גם ביחס להליכי מינויים של נשיא בית המשפט העליון, המשנה לנשיא, והשופטים המתמנים לבית המשפט העליון, אשר נעדר עד היום שקיפות מספקת, חרף חשיבותם הרבה של מינויים אלה.

הליכי השימוע הפומבי יאפשרו לכלל הציבור ללמוד על תפיסת היסוד של המועמדים, ובכלל זה על תפיסותיהם בכל הנוגע לסוגיות העקרוניות שבית המשפט העליון נדרש להן בעבודתו. המועמדים יישאלו על תפיסותיהם המשפטיות והחוקתיות, על תרומתם לחשיבה המשפטית, על תפיסת עולמם הנוגעת לשאלות צדק ומשפט, וכן על עניין האיזון הראוי לדעתם בין ערכים שונים ועל תפיסתם את עקרון הפרדת הרשויות. לנושאים אלה נודעת חשיבות מיוחדת לאור מעמדו המרכזי של בית המשפט העליון ותפקודו לא רק כערכאת הערעור העליונה במערכת המשפט, אלא גם ובעיקר כבית דין גבוה לצדק. ראיון המועמדים יבטיח שקיפות הולמת של דעותיהם ועמדותיהם, ובכך יסייע גם לחברי הוועדה לבחירת שופטים לבחור נשיא, משנה לנשיא ושופטים, בדרך שתאפשר לזרמים מחשבתיים שונים בחברה להשפיע על שיטת המשפט ועל ההלכות הנפסקות בערכאה העליונה.

הליכי שימוע פומבי של מועמדים לשפיטה ולכהונה כנשיא בית המשפט העליון בפני ועדה מתאימה של הפרלמנט מקובלים במדינות שונות בעולם, ובפרט בארצות הברית. לעניין זה יודגש, כי אין אח ורע בדמוקרטיה המערבית לשיטת בחירת שופטים, כגון זו הנהוגה בישראל, הנעשית הרחק מהעין

הציבורית, בוועדה סגורה אשר דיוניה מתנהלים בלי פרוטוקול מלא ומבלי שתוכנם מובא לידיעת הציבור, ותוך שמשקלם של השופטים המכהנים בהליכי הבחירה מהווה משקל מכריע.

מתן הסמכות המוצעת לוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת לפסול מינוי בלתי ראוי מהווה גם השבה ראויה של האיזון בין הרשויות השונות, איזון אשר אינו מתקיים ככל שמדובר בהליכי בחירת השופטים. כאמור, לעניין זה נהוגה בישראל שיטה שאין דומה לה באף מקום אחר בעולם, המקנה לשופטים המכהנים בבית המשפט העליון השפעה מכרעת על זהות המתמנים לכהונה בבית המשפט או לתפקידי נשיא בית המשפט והמשנה לו. ראוי להזכיר בהקשר זה כי לשופטי בית המשפט העליון שלושה נציגים החברים בוועדה לבחירת שופטים (זאת לעומת שני נציגים בלבד הניתנים לרשות המחוקקת ולרשות המבצעת), וכן מוקנית להם זכות וטו על כל מינוי לבית המשפט העליון, משעה שמינוי כאמור מחייב תמיכה של כלל חברי הוועדה למעט שניים. משכך, הצעת החוק באה לחזק את משקלה ומעמדה של הרשות המחוקקת, ואת מעמדם של נציגי הציבור בהליכי בחירת השופטים, וזאת בדרך מידתית ומצומצמת המעניקה גם לרשות המחוקקת זכות להתנגד ולמנוע מינוי בלתי ראוי בעיניה, ובה בעת אינה מעניקה בידי גורם אחד את האפשרות להציע מועמדים ולמנותם שלא על דעת נציגי כל שלוש הרשויות.

אשר על כן, אימוץ ההסדר המוצע יצמצם, מטבע הדברים, את החשש למינויים בלתי ראויים, תוך הבטחת שקיפות של הליכי המינוי. בד בבד יהא בו כדי ליצור איזון ראוי בין הרשויות השונות ולשפר את הליך בחירת השופטים כולו. כפועל יוצא, יהא באימוץ ההסדר האמור כדי לסייע בהעלאת קרנה של מערכת המשפט ובהגברת אמון הציבור במערכת זו.

הוגשה ליו"ר הכנסת והסגנים
והונחה על שולחן הכנסת ביום
כ"ג בסיוון התשפ"ג (12.06.2023)